

SAG MIR WO DIE BLUMEN SIND: KIELENTUTKIMUKSEN METODIAINEIDEN STATUKSESTA SUOMESSA

Jussi Niemi, Yleinen kielitiede, Joensuun yliopisto

Artikkeli on katsaus yleisen kielitieteen ja fonetiikan oppiaineiden tilanteeseen Suomen yliopistoissa. Käy ilmi, että näissä oppiaineissa on professorin, lehtorin ja assistentin virkoja hälyttävän vähän verrattuna Ruotsin tilanteeseen. Lisäksi Suomessa näiden oppiaineiden henkilöstömäärää kuvaava trendi on ollut laskeva, kun taas Ruotsissa panostetaan kielentutkimuksen metodiaineisiin. – Artikkelissa käsitellään esimerkkitapauksena Joensuun yliopiston yleisen kielitieteen tilannetta. Joensuussa yleisen kielitieteen oppiaine on kehittänyt oman profiilinsa kokeellisen psykolingvistikan keskuksena sen lisäksi että se on samalla huolehtinut perinteellisemmästä yleisen kielitieteen tutkimuksesta ja opetuksesta. Koska yliopisto ei ole kyennyt tarjoamaan oppiaineelle lisähenkilökuntaa tutkimuksen nostamiseksi entistäkin korkeammalle tasolle, pienen oppiaineen toiminnasta on tullut selviytymistaistelua.

Avainsanat: Yleinen kielitiede, fonetiikka, yliopistopolitiikka.

Motto: Elämme aikaa, jossa historiattomat ihmiset tekevät historiallisia tekoja.

– Matti Wuori teoksessa *Kaikki on totta* (2005)

JOHDANTO

Lopullisen pontimen tämän artikkelin kirjoittamiseen antoi yliopistoissamme lukuvuoden 2004–2005 aikana toteutettu yleiseurooppalainen ns. Bolognan prosessin mukainen tutkinnonuudistus. Uuden perustutkinnon arkkitehtuuri on rajusti entistä keveämpi ja koostuu kolmivuotisesta kandidaatintutkinnosta ja kahden vuoden maisterintutkinnosta. Tämän tutkinnon sisältöjä rakentaessamme jouduimmekin ainakin kieliaineissa vähentämään opintojen määrää. Niinpä on erittäin todennäköistä, että kieliaineidenkin perustutkinnon suorittaminen muodostuu entistä enemmän kapealaiseksi ”putkiopiskeluksi”, ja siinä herkäs-

ti ylimääräisiksi koetut metodiaineet joutuvat kärsimään.

Metodiaineiden sisällyttämistä tutkintoon vaikeuttaa vielä se, että aineenopettajien vaatimuksiin kuuluvat nykyisin kasvatustieteen aineopinnot ja yleinen näkemys siitä, että tutkintojen opintopisteiden minimi on pitkälti myös maksimi. Yliopisto koetaan kouluksi: ”Koulusta” saadaan nykyään saman ”vuosikurssin” kanssa ”todistus”, ja saman ”vuosikurssin” kanssa mennään samanaikaisesti myös töihin – jos mennään (viimeaikaisesta koulumaisen sananparren ja ehkäpä ajattelutavankin leviämisestä yliopisto-opiskelijoiden joukossa, ks. Niemi, 2006).

Tuottavuutta pitäisi lisäksi vielä parantaa (eli määriä lisätä) mm. sisäänottoja kasvatamalla ja hyväksymällä yliopisto-opiskelijoiksi entistä suurempi osa ikäluokasta. Ei olekaan mikään ihme, että tämän määrällisen hybrisen aikana kieliaineiden opetus-

Kirjoittajan yhteystiedot:
Jussi Niemi, Yleinen kielitiede,
Joensuun yliopisto, PL 111, 80101 Joensuu
Sähköposti: jussi.niemi@joensuu.fi

henkilökunta on todella huolissaan tutkin-
tojen laadusta. Tilanteen tekee vieläkin kaf-
kamaisemmaksi se, että opetushenkilökun-
nan määrä ei ole kasvanut eikä kai kasva-
kaan samaa tahtia sisäänottomäärien kanssa:
Kymmenvuotiskaudella 1994–2004 opiske-
lijoiden sisäänottomäärä kasvoi Suomen yli-
opistoissa noin 18 prosentilla ja opiskelijoi-
den kokonaismäärä 36 prosentilla, kun taas
opetus- ja tutkimushenkilökunnan määrä li-
sääntyi vähemmän kuin vaivaiset kolme pro-
senttia (Yliopistotiedot 2004, erityisesti tau-
lukot ss. 20, 31).

Olen itse saanut filologisen koulutuksen
ja nauttinut synkronisen kielentutkimuk-
sen harrastajana usein sen antamasta pers-
pektiivistä. Sen vuoksi pelkään erityisesti, et-
tä edellä kuvattu kehitys aiheuttaa kieliainein-
den sisällä melkoista karsintaa niissä opinto-
jaksoissa, jotka eivät suoraan liity nykykielen
opetukseen ja tutkimukseen. Niinpä ei tar-
vitse olla kummoinenkaan ennustajaeukko
voidakseen pätevästi ennustaa, että tulevai-
suudessa on erittäin harvinaista tavata eng-
lannin kielen maisteri, joka olisi lukenut esi-
merkiksi Chaucerin tekstejä. Pelkonani on,
että koulutamme pseudohumanisteja, joilla
on ohuet tiedot opiskelemaansa kielen men-
neisyydestä ja kyseisen kielen puhunta-alue-
en historiasta ja kulttuurista. Tällainen tu-
levaisuudennäkymä ei voi entistä anglistia
muuta kuin puistattaa. Koulutammeko siis
tieten tahtoen maisteristason kieliasiantun-
tijoita, jotka ovat tietämättömiä polyglotteja
(engl. *dumb in a couple of languages*)?

Edellä kerrotun lisäksi maamme kielitie-
teelliset menetelmäaineet, joilla tässä tar-
koitetaan yleistä kielitiedettä ja fonetiikkaa,
ovat joko kohdanneet tai ovat kohtaamassa
muutamia epämiellyttäviä muutoksia, joi-
hin keskityn tässä artikkelissa. Väitän, että
määrällisesti tarkasteltuna nämä suomalai-
sen kielentutkimuksen puutarhan kukkeat
kukkaset ovat kuihtumassa. Osoittaakseni

että moinen kehitys ei ole välttämätön paha
edes ”poliittisesti vaihtoehdottomassa” Eu-
roopan unionissa, vertaan Suomen tilannetta
Ruotsin vastaavaan. Maaottelun tulos on, et-
tä suomalaiset kärsivät rökäletappion. Artik-
kelin lopussa valotan tilannetta Joensuun yli-
opiston kieliaineissa ja osoitan, että metodi-
aineitten kautta kielten laitokset voivat tehdä
uusia tutkimuksen ja korkeimman opetuk-
sen avauksia melko vähäisin panostuksin.¹

YLEINEN KIELITIEDE JA FONETIIKKA POHJANLAHDEN KAHTA PUOLEN

Jotta saisimme kvantitatiivista ainesta sellai-
sen vertailun pohjaksi, jossa tarkastelemme
yleisen kielitieteen ja fonetiikan tilaa Suo-
messä ja Ruotsissa, turvauduin kahteen men-
telmään: aluksi tarkastelin suomalaisten ja
ruotsalaisten yleisen kielitieteen ja fonetiikan
laitosten (oppiaineiden, osastojen tms.) verk-
kosivuja ja sen jälkeen täydensin saamaani
– joskus hieman vaikeasti tulkittavaa – ai-
neistoa suoralla sähköpostikyselyllä Ruotsis-
sa toimivien oppiaineiden edustajille. Kos-
ka olen toiminut alalla 1970-luvulta lähti-
en (virkani oli alun perin fonetiikan ja ylei-
sen kielitieteen lehtoraatti), kotimaan tilan-
ne oli pääosin selvä. Tosin muutamissa Suo-
men puolen epävarmoissa tilanteissa jouduin
tarttumaan puhelimeen ja tarkistamaan pai-
kalliselta edustajalta asioiden laidan. Ruot-
siin lähtenyt sähköpostilähetys (9.5.2005)
sisälsi taulukon 1 alustavan version, johon
pyysin korjauksia oppiaineiden senioriedus-
tajilta pyytäen heitä kuitenkin olemaan huo-
mioimatta seuraavat:

- (a) kieliteknologian, koska sen rahoitus oli
kokeva radikaalin muutoksen Suomessa
kyselyä seuraavana vuodenvaihteena (eli
vuosien 2005–2006 vaihteessa), sillä ope-
tusministeriön viisivuotinen valtakunnal-
linen erityisrahoitus lakkasi tuolloin, ja

tämän vuoksi yliopistojen oli otettava mahdollisesta virkojen hoidosta täysi ta-
loudellinen vastuu.

(b) logopedian virat

(c) ei-vakituisen tutkimushenkilöstön

(d) hallintohenkilöstön (jos ”amanuenssi”
kuitenkin *de facto* opetti ja/tai tutki, hä-
nen virkansa tuli taulukossa laskea assis-
tentin kategoriaan).

Tässä yhteydessä haluaisin muistuttaa, että
niinkin myöhään kuin 1980-luvulla Jyväsky-
län yliopistossa oli fonetiikan apulaisprofes-
sorin, lehtorin ja assistentin virat ja yleisen
kielitieteen lehtorin virka. Jyväskylän yliopis-
ton sittemmin profiloiduttua entistä enem-
män kohti soveltavaa kielitiedettä ja viestin-
tää nämä metodiaineiden virat katosivat yli-

opiston virkaluettelosta.

Jos otamme Ruotsin ja Suomen välisessä
vertailussa ensiksi käsittelyyn professorien vi-
rat ja erityisesti niiden alueellisen jakautu-
misen, voimme todeta, että Ruotsin tilanne
on lähellä optimaalista, koska kaikissa Ruot-
sin yliopistoissa on ainakin yksi professorin
virka jommassakummassa oppiaineessa. It-
se asiassa ainoastaan Uumajan yliopistosta
puuttuu yleisen kielitieteen professorin vir-
ka (mutta siellä on kaksi fonetiikan profes-
sorin virkaa). Toisaalta Linköpingin ja Upp-
salan yliopistoissa ei ole fonetiikan korkeinta
virkaa, mutta niillä kummallakin on vastaa-
vat virat yleisessä kielitieteessä (Linköpingis-
sä jopa neljä yleisen kielitieteen professorin
virkaa). Lehtorin virkojen kohdalla Ruotsin
yleisellä kielitieteellä on Ruotsi–Suomi-poke-

Taulukko 1. Professorien (P), lehtoreiden (L) ja assistenttien (A) lukumäärät yleisen kielitieteen ja fonetiikan oppiaineissa Suomessa ja Ruotsissa (kielitekniikan virkoja ei huomioitu).

	Yleinen kielitiede			Fonetiikka			Yhteensä		
	P	L	A	P	L	A	P	L	A
Göteborg	3	1	1	1			4	1	1
Linköping	4	1			1		4	2	
Lund	3	3	1	1	2	1	4	5	2
Tukholma	2	3		3	1		5	4	
Uumaja		3		2	1	1	2	4	1
Uppsala	1	2				1	1	2	1
Yht., SE	13	13	2	7	5	3	20	18	5
Helsinki	1 ¹	2 ¹		1	2	1	2	4	1
Joensuu	1	0.5 ²					1	0,5	
Oulu		1		1	1		1	2	
Tampere		1			1			2	
Turku	1 ³		1 ³	1 ⁴	1	1	2	1	2
Åbo Akademi	1 ⁵							1	
(Jyväskylä)									
Yt., FI	3^{1,3}	5.5^{1,2}	1³	3⁴	5	2	6	10.5	3

1) HY:n yl. kielitieteen tilanne 1.8. 2006. 2) JoY:n yl. kielitieteen yliassistentuuri muutettiin yl. kielitieteen ja kielitekniikan lehtoraatiksi 1.1.2006. 3) TY:n yl. kielitieteen professorin ja assistentin virat lakkautetaan lähiaikoina ja ne korvataan lehtoraatilla. 4) TY:n fonetiikan professorin virka on lakkautettiin v. 2006. 5) ÅA:n yl. kielitieteen lehtoraatti lakkautettiin v. 2006.

rissa täyskäksi, ja fonetiikassa Ruotsissa ainoastaan Göteborgin ja Uppsalan yliopistoissa ei ole oppiaineen lehtoraattia. Ruotsista saamani vastaukset osoittivat lisäksi, että siellä viroista monet oli perustettu viime vuosina. Tämä ei näy taulukon 1 luvuista. Viimeksi mainittu asia ei todellakaan voi jäädä analyysissä vain tämän huomion varaan (vrt. esim. taulukon 1 alahuomautukset).

Suomessa kielitieteellisten oppiaineiden virkarakenne – ja varsinkin sen viimeaikainen ja vallalla oleva *trendi* – poikkeaa hälyttävällä tavalla Ruotsin vastaavasta. Suomessa ainoastaan kolmessa yliopistossa on yleisen kielitieteen professorin virka (HY, JoY, TY) ja kussakin yksi ja vain yksi. Lisäksi yksi näistä kolmesta (Turun yliopiston virka) on lakkautuksen alla. Lakkautuksen toteutus on tämän tekstin kirjoittamiseen mennessä edennyt jo niin pitkälle, että Turun yliopistoon ei enää lukuvuodelle 2006–2007 otettu uusia yleisen kielitieteen pääaineopiskelijoita. Fonetiikassa ainoastaan Helsingin ja Oulun yliopistoissa on vielä professorin virat. (Turun yliopistossahan fonetiikan professorin virka oli yli 30 vuotta.)

Lehtorin virkojen maantieteellinen jakama Suomessa on miltei yhtä epätasainen kuin professorienkin virkojen: Ainoastaan Helsingin, Joensuun, Oulun ja Tampereen yliopistoissa on (enää) yleisen kielitieteen lehtorin virka, ja pelkästään Helsingin, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoissa on vähintään yksi fonetiikan lehtorin virka. Turun yliopistosta saamieni tietojen mukaan suunnitelmissa on perustaa yleisen kielitieteen lehtorin virka, jähka alan professorin virka ja assistentin virka saadaan lakkauteiksi.

Jonkinmoisena viimeisenä iskuna kaiken tämän suomalaisen lakkautusmylläkän aikana toteutettiin Helsingin yliopistossa v. 2004 rakenteellinen muutos, jossa fonetiikan lai-

tos siirtyi uuteen käyttäytymisteiden tiedekuntaan, jossa sillä on seuranaan mm. kasvatustiede ja psykologia. Arvioni mukaan siirto on heikentänyt kielitieteellisesti orientoituneen fonetiikan sidettä kieliaineisiin, erityisesti yleiseen kielitieteeseen ja kielitekнологiaan. Siirto on omituinen varsinkin, kun nykyisin puheteknologia nähdään entistä korostetummin osana kielitekнологiaa osana ja siten mm. puhekorpuksia laaditaan ja niiden analysointimenetelmiä kehitetään kaikkien kielentutkijoiden – ei vain foneetikkojen – tarpeisiin.

Kriittinen lukija voisi tietenkin arvioida taulukossa 1 esitettyjä absoluuttisia lukuja ja niin, että Ruotsissa on enemmän virkoja näissä oppiaineissa ja kategorioissa lähinnä siksi, että Ruotsin yliopistot ovat suuremmat kuin Suomen.² Osa maiden välisestä erosta voikin selittyä kokoerolla, mutta taustalla on mielestäni myös muita tekijöitä: Ensinnäkin kyse on yliopistokohtaisesti varsin pienistä määristä, joten matematiikka sinänsä ei ole ratkaisevaa. Ruotsissa menetelmäaineita on melko kattavasti kaikissa yliopistoissa, kun taas Suomessa kattavuus on pahasti aukkoinen. Lisäksi Suomen aukkoisessa verkostossa on korkeimpia virkoja vain muutama. Lisäksi jos tarkastelemme kohdemaitten tilanteita historiallisen kehityksen valossa, nähdään selvästi, että Suomen yliopistot häviävät Ruotsin yliopistoille myös kehitystrendin perusteella: Ruotsissa on menetelmäaineisiin tullut viime vuosina lisää virkoja, kun taas meillä lähestytään uhkaavasti lähes nollatilannetta. Nykyinen tilanne on tämä, vaikka Suomessakin perustettiin menetelmäaineiden virkoja innokkaasti 1900-luvun jälkipuoliskolla (kieliaineiden historiasta ja asemasta pohjoismaissa, ks. esim. Hovdhaugen, Karlsson, Henriksen & Sigurd, 2000; Suomen osalta ks. myös Karlsson, 1998, Karlsson & Enkvist, 2000).

YLEINEN KIELITIEDE JA FONE- TIIKKA UUSIEN TUTKIMUKSEL- LISTEN AVAUSTEN KASVUALUS- TANA: TAPAUSTUTKIMUS

Kohteena olevien oppiaineiden voidaan sanoa käsittelevän ”kielentutkimuksen teorioita ja menetelmiä” siten, että niissä ei oteta etukäteen kantaa aineiston lähteisiin (esim. kielisiin) ja että niissä ei – periaatteessa – ole minkäänlaista tradition luomaa metodologista tai teoreettista painolastia. Niinpä voidaan kai arvioida, että juuri näistä oppiaineista löytyy se pohja, jolle yliopistot voivat rakentaa, kun luodaan uusia kielentutkimusta koskevia avauksia. Kun näin väitän, en tietenkään sulje silmiäni siltä tosiasialta, että yksittäisissä kieliaineissakin on tehty ja vastakin tehdään uusia avauksia (ks. esim. Hovdhaugen ym., 2000, Karlsson & Enkvist, 2000). Väitän kuitenkin, että menetelmäaineiden edustajilla on enemmän vapausasteita, kun he valitsevat tutkimuskohteitaan ja menetelmiään. Periaatteena voisi olla: ”mikä tahansa kieli, mikä tahansa kielellinen ongelma”. On myös niin, että kielentutkijat odottavat yleislingvisteiltä ja foneetikoilta juuri näitä uusia avauksia.³

Esimerkkitapaukseksi menetelmäaineissa toteutuneista uusista avauksista sekä moni- ja poikkitieteellisistä tutkimushankkeista ja -suuntauksista otan šovinistisesti esiin oman oppiaineen Joensuun yliopistossa. Šovinistisuutta tärkeämpi syy on kumminakin se, että tunnen tšekäläisen oppiaineen historialliset käänneet paremmin kuin muiden, ja otaksun, että muilla yleisen kielitieteen oppiaineilla on laajemminkin samantapaisia kerrottavaa.

1980-luvun alussa alkoi vieläkin aktiivisena toimiva tutkimusyhteistyöni psykologi Matti Laineen (joka toimii nykyisin professorina Åbo Akademiassa) kanssa. Aluksi yhteistyö koski suomenkielisen afasian kielellis-

diagnostista tutkimusta ja on sittemmin laajentunut muihinkin tutkimusaiheisiin. Katkeamattomassa sarjassa yhteisiä psykologivistisiä hankkeita olemme Matti Laineen ja muitten alojen, esimerkiksi neurologian, logopedian ja tietojenkäsittelytieteen, edustajien kanssa tutkineet erityisesti suomen morfologiaa ja leksikkaa. Tutkimusmenetelmämme ovat rikastuneet alkuvuosien klassisista behavioraalisista ja lingvivistisistä metodeista, sillä takanamme on tutkimuksia, joissa olemme hyödyntäneet myös sellaisia reaaliaikaisia lähestymistapoja kuin silmänliiketutkimusta, leksikaalista päättelyä ja dikoottista kuuntelua neurofysiologisten menetelmien (herätevastustutkimusten) ja aivokuvantamisen (esim. PET, fMRI) lisäksi. Lisäksi yhdessä hankkeessa oli mukana morfologian tietokonesimulaatio, joka näin tuli tietojenkäsittelytieteen (KY) väitöskirjaa tehneen tutkimusapulaistemme kautta myös meille hankkeen senioreille tutuksi.

Isot korpuukset ovat reaaliaikaisissa psykologivistisissä tutkimuksissa välttämättömiä, koska vain niiden avulla voidaan laskea ärsykkeiden erilaisia yleisyysominaisuuksia (ja käyttöyleisyys eri muodoissaan vaikuttaa kielen prosessointiin erittäin vahvasti). Kun 1990-luvun puolivälissä tarvittavia laajoja korpuksia ei suomen kielestä ollut saatavilla, päätimme luoda sellaisen itse. Joensuun yliopiston myöntämällä tietostrategian erityisrahoituksella saimme Kielitieteen laboratoriossa parin vuoden aikana muokatuksi sanomalehti Karjalaisen digitaalimuotoisen tekstiaineiston Kielipankin ”siemeneksi” (laajuus: n. 35 milj. sanetta). Korpustyö vei taas meitä joensuulaisia lähempään yhteistyöhön professori Kimmo Koskenniemen kanssa. Tämä kontakti toi Joensuun yliopistoon uuden rakenteen, kun aloimme osallistua Koskenniemen vetämään valtakunnalliseen Kieliteknologian opetuksen verkostoon (KIT:iin). Verkoston sisällä (opetusministe-

riön erityisrahoituksella) Joensuun yliopiston yleisen kielitieteen yhteyteen perustettiin vuosiksi 2001–2005 kieliteknologian määräaikaisen professorin virka (jonka ”elämä” jatkuu nyt yleisen kielitieteen lehtorin viran osana). Samanlaista kehitystä tapahtui afasiatutkimuksen puolella, sillä vuoden 2005 syksyllä saimme vastaanottaa ensimmäiset opiskelijat maisteriohjelmaan nimeltä *European Masters Programme in Clinical Linguistics (EMCL)*, koordinaatio: prof. Ria de Bleser, Yleisen kielitieteen [huom!] laitos, Potsdam; ks. lähemmin <http://www.emcl-mundus.com/html/>.⁴ Kaiken edellä kerrotun kehityksen seurauksena Joensuun yliopiston oppiaine yleinen kielitiede on nykyään *de facto* yleinen kielitiede, kieliteknologia ja kliininen kielentutkimus. Mielenkiintoista on, että vakituisen henkilöstön määrä on kuitenkin pysynyt samana eli kahtena (ennen professori ja yliassistentti, nykyisin professori ja lehtori). – Koska tekstini ei ole tieteellinen raportti, voitaneen tähän yhteyteen sallia pienehkö valituskin: Otaksuisin, että Ruotsissa, tämän tieteen sosiologisen vertailun toisessa maassa, näinkin monipuolistunut yksikkö olisi saanut lisää henkilöresursseja. Suomessa lisäviroista lienee turha haaveilla.

LOPUKSI

Kertaan ensin edellä esitetyt argumentit yleisen kielitieteen ja fonetiikan tarpeellisuudesta kieliaineiden yhteydessä sekä kieliaineisiin kohdistuvista uhkakuvista:

- (i) Juuri näissä oppiaineissa omistaudutaan kielen analyysiin perusteisiin.
- (ii) Nämä oppiaineet ovat suhteellisen vapaita monista yhteiskunnan asettamista tutkimuksen ulkopuolisista paineista, kun taas ns. varsinaiset kieliaineet joutuvat vastaamaan toisen asteen koulujen kieliaineiden opettajien koulutuksesta.

- (iii) Kieliaineiden sisällä vieraitten kielten laitokset joutuvat entistä enemmän – englantia ehkä lukuun ottamatta – paikkaamaan uusien opiskelijoiden heikkoa kielitaitoa antamalla reilusti tilaa käytännön kielitaidolle, vaikka Bolognan prosessin takia opetusohjelmia on tyypistetty. Kun tähän yhdistyy vaatimus kasvattaa korkeakoulutettujen osuutta ikäluokista ja taipumus pitää opetushenkilöstön määrää samalla tasolla (tai ehkäpä karsia sitä), tulevaisuus ei kieliaineissa näytä hyvältä. Erityisen synkkä tilanne on ns. ”pienissä kielissä”, kuten esim. saksassa, venäjässä ja ranskassa. (Jos ”pienien kielten” opetus entisestäänkin vähenee peruskoulussa ja lukiossa ja rekrytoitava aines putoaa lähes nolnaan, voidaan ainakin joittenkin näiden kieliaineiden opettajankoulutuksen luukulle lyödä lappu. Sitten voidaan leikkiä eurooppalaisia – meillä kun opiskellaan kotimaisten kielten lisäksi jopa englantia.)

Tähän ”kielikouluskenaarioon” voidaan lisätä vielä se, että nykyään opettajan pätevyyteen vaaditaan kasvatustieteen aineopinnot ja että auskultointi on ”integroitui” kielten perusopintojen sekaan. Niinpä opettajaksi aikovien osalta kielten opiskelu on nykyään – leimallisemmin kuin ennen – enemmän kielitaidollista ja kasvatustieteellistä. Koska lisäksi opiskelijoille opintolainan ottaminen on entistä vastentahtoisempaa, niin opintojen minimikuukausista tulee helposti myös maksimi. Tähän ajallisesti lyhyeen, kasvatustieteen itseoikeutetusti sisältävään, opintoputkeen ei hevin mahdu opintojaksoja eikä varsinkaan opintokokonaisuuksia metodiaineista tai sellaisista yleissivistävistä aineista kuin esim. filosofia, sosiologia tai psykologia. – No, ainakin koulujen kieliaineiden opettajien on pakko toteuttaa omalta kohdaltaan visiot elinikäisestä (täydennys)oppimisesta.

Jos Suomessa vallitseva trendi vähentää kielentutkimuksen menetelmäaineiden virkoja tai jopa lakkauttaa kyseiset yksiköt jatkuu, yksi maamme tutkimuksen ja korkeamman opetuksen ideahautomoiden verkostoista näivettyä näivettymistään. Toisaalta en tahdo pelkästään maalata piruja seinille. Myös valoisampi tulevaisuus on mahdollinen: Uskon, että historia voi toistaa itseään ja että Suomessa voidaan alkaa panostaa yleiseen kielitieteseen ja fonetiikkaan aivan kuten tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla. Ruotsissa tällaista panostusta tehdään myös nykyään. 1900-luvun jälkimäinen puolisko koki ihmistieteissä, erityisesti filosofiassa, psykologiassa, antropologiassa ja sosiologiassa, ns. lingvistisen käänteeseen (*linguistic turn*). Voidaan toivoa, että tämä käänne rantautuisi uudestaan Suomeenkin, ja tällä kertaa kohdentuisi humanististen tiedekuntien kielten laitoksiin.

LÄHTEET

- Hovdhaugen, E., Karlsson, F., Henriksen, C. & Sigurd, B. (2000). *The History of Linguistics in the Nordic Countries*. Jyväskylä: Gummerus.
- Karlsson, F. (1998). *Kieliaineiden tohtorinväitöskirjat Suomessa 1840–1997*. Publications from the Department of General Linguistics, University of Helsinki, 29. Helsinki.
- Karlsson, F. & Enkvist, N.E. 2000. Kielitieteet. Teoksessa *Suomen tieteen historia*, 2, (s. 225–295). Porvoo: WSOY.
- Niemi, J. (2006). Onko nykyinen opiskelu koulunkäyntiä ja koulunkäynti opiskelua? *Täyslaidallinen-palsta*, Joensuun ylioppilaslehti 8/2006.
- Wuori, M. (2006 [alunperin 2000]). Essee *Jäähyväiset isänmaalle* teoksessa *Kaikki on totta: kirjoituksia kahdelta vuosituhannelta*. Helsinki: Otava.
- Yliopistotilastot 2004: taulukoita KOTA-tietokannasta*. Opetusministeriön julkaisuja 2005: 26. Opm: Helsinki. Myös: <http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/opm26.pdf>.

VIITTEET

¹ Haluaisin kiittää kaikkia niitä ruotsalaisia ja suomalaisia foneetikkoja ja yleisen kielitieteen edustajia, jotka niin auuliisti vastasivat kyselyihini. Ruotsissa kiitokset menevät seuraaville: Jens Allwood, Jan Anward, Gösta Bruce, Östen Dahl, Eva Strangert ja Åke Viberg. *Tusen tack!* Suomen puolella haluan kiittää erityisesti Olli Aaltosta, Orvokki Heinämäkeä, Fred Karlssonia, Seppo Kittilää, Urho Määttä, Sinikka Niemeä, Urpo Nikannetta, Alexandre Nikolaevia, Kari Suomea ja Stefan Werneria, jotka ystävällisesti kommentoivat tämän tekstin väliversioita. He ovat kuitenkin vastuusta vapautetut, sillä se käsi, joka kynää tai miekkaa heiluttaa, myös jäljestä vastuun kantaa.

² Perustutkinto-opiskelijoiden määrät ovat suunnilleen seuraavat: (yliopistojen verkkosivut, 30.11. 2005): Göteborg 49 000, Linköping 27 000, Lund 30 000, Tukholma 35 000, Uumaja 26 000, Uppsala 39 000, Helsinki 30 000, Joensuu 7 200, Oulu 14 500, Tampere 13 000, Turku 18 000, Jyväskylä 15 000, Åbo Akademi 8 000.

³ Menetelmäaineiden suhteellista vapautta muihin kieliaineisiin lisää mm. se, että kotimaisten kielten (suomen, ruotsin ja saamen) ainelaitoksilla on myös kansallisen perinteen välittämisen tehtävä. Vieraitten kielten laitoksissa taasen joudutaan enenevässä määrin antamaan kielitaito-opetusta, jopa englannin kielessä. Seuraava pikku anekdootti ja sen vertailu nykytilanteeseen lienee paljastava: Kun aloitin englantilaisen filologian opintoni Turun yliopistossa v. 1969, prof. Inna Koskenniemi aloitti meille 80 uudelle opiskelijalle tarkoitettua esittelyluentonsa tiedottamalla, että jos olimme odottaneet, että aloittamamme englannin opintomme tarkoituksena oli parantaa kielitaitoamme, olimme tulleet väärään paikkaan. Oikeammaksi paikaksi hän nimesi kielintutkimuskeskusta (nyk. käännöstieteen laitoksen). Miten oikeassa hän olikaan! Perustutkinnoissa meillä oli vain muutama kielitaitoa koskeva opintojakso. Nykytilannetta kuvastanee hyvin se, että laskujeni mukaan englannin perus-

tutkinto-opintoihin sisältyy noin 25 % kielitaito-opiskelua (JoY, lukuvuosi 2004–2005). Ns. harvemmin opiskelluissa kielissä kielitaito-osuudet lienevät tätäkin korkeampia. (Mielenkiintoista olisi analysoida kieliaineiden sisältämien lingvististen opintojaksojen osuutta ajan funktiona. Jätän sen nyt tässä tekemättä, koska silloin törmättäisiin keskusteluun myös kunkin oppiaineen profiloitumisesta eli esim. lingvistisen aineksen ja kulttuuriaiineksen suhteellisesta tärkeydestä.)

⁴Kaikkia näitä ”uusia avauksia”, olipa se sitten Matti Laineen, Kimmo Koskenniemen tai Ria de Bleserin kanssa, yhdistää ruohonjuuritason aktiivisuus. Esimerkkinä kerrottakoon, että rakennettavasta EMCL-verkostosta sain de Bleseriltä alustavaa vihiä kanadalaisen lingvistikokouksen kahvitau’olla v. 1996. Kotiin palattua aloin tuumasta toimeen ja tarjosin Joensuun yliopistoa yhdeksi partneriksi.

SAG MIR WO DIE BLUMEN SIND: ON THE STATUS OF METHODOLOGICAL LANGUAGE DISCIPLINES IN FINLAND

Jussi Niemi, Department of Linguistics, University of Joensuu

The present article is an overview of the current situation of general linguistics and phonetics as academic subjects and departments in Finnish universities. It turns out that there are very few professors, lecturers and assistants of these subjects in Finland, compared to Sweden. Furthermore, the recent trend in the human resources in these disciplines has been downward in Finland, while Sweden shows an opposite trend. A case study of the situation at the University of Joensuu is also discussed. At Joensuu, the linguistics department has developed its own research profile as a research center of experimental psycholinguistic in addition to the more traditional research and teaching of linguistics. As the university has not been able to give any additional human resources to the department in order to achieve even a higher standard in the experimental research, the small department has to struggle in order to survive.

Keywords: Linguistics, Phonetics, university politics.